

Rreporti kotar o regionalno kedimos vaš i politikani participacija e Rromane džuvlengro, Aškaliengkro thaj Egipcánjengri

Skopje, 22-23. novembri 2013. berš

O Projekto “Majlaće prakse vaš o Rromani integracije” angja 28 Rromane džuvlen kotar o Lunalerigasko Balkani ko dujerivengo khedimos te kerelpes razmena o ekperience vaš i politikani participacija. O kedimos lele txan o džene thaj dženja kotar o UN Women kotar Skopje, Konsili evropako programi vaš o minoritengo arakhipe, Delegacija kotar i Finska ko OSCE Sekretarijato ande Beč, OSCE Misija ando Skopje thaj avera majšerutne džene.

O regionalno khedimos sine temeljimo pripremano khedimos e Rromane džuvlenca ko OSCE Human Dimension Meeting (HDIM) savo sine ko septembri ande Varšava, Poljska. O BPRI projekto inkerdja 12 Rromnjen kotar o lunalerigasko Balkani te ljen txan ande HDIM. O Rromane džuvla sine len interesi ko politikani participacija, posebno networkingo, mentoribe thaj anibe i decisija. Odola regije sine o temelji vakeribasko ande regionalno khedimos.

I Romanjani džuvljani mreža sito kerdi ande piobuter Lunalerigaske Balkaneske phuvja, save si o Bosni thaj Hercegovina¹, Montenegro², Srbija thaj Kosovo*. O fundo e regionalno khedibasko si te zoralon o kapacitetia akale mrežakro thaj te razmeninen o informacije maškar peste thaj aver Rromane džuvlane organizacije ko regioni.

BPRI sito regionalno projekto savo si inkerdo kotar o Evropkai unija, thaj inkerdo kotar o OSCE raštre hem implementerimo kotar o Ofisi baš o demokratsko institucije thaj manuškane hakaja. O projekti kerel promocija pobuter vaš i participacija e Rromjengi ko publikano dživdipe thaj akcesi ko hakajesko ažitiribe hem lačaribe o dživdipaske kondicije e Rromengo.

¹ Pana nane registuime.

² Ki Montenegro, I Romnjani džuvlikani mreža si formirimi kotar *aktivistija* kotar eфта dizja, dok dži ko avera phuvja I mreža inkeri e *Romanjane džuvlikane organizacije*.

* Kadava semno či phenel khané kotar o statusi thaj si po isto linija e UNSCR 1244/99 thaj e ICJ duma pe Kosovaki deklaracija po biumlavdipe.

Putarde note

H.E. Ralf Breth, Pošerutno ande OSCE Misija ande Skopje vakerdgja olesko naisaribe so o BPRI projekti implementiringja o regionalno khedimos ande domačineski phuv. Ov pana vačergja so palal op anibe o Nacionalno akciono plani vaš o lačaribe o statusi e Rromane džuvlengro, o progresi na dikljislo majbut kana si o pučibe vaš o džuvlani participacija thaj politikano hem publikano dživdipe. O Ambassador Breth ponauduri sikhavdgja oleski konfidenca so o BPRI projekto ka kerel inovativno promocija programeske thaj ka kerele facilitacija e khupatne butikeribasko maškar o lokalno thaj nacionalno governmento, nezavisno institucijengrot haj biraipkane organizacijengo.

I rajutni Mabela Kamberi, kotar i Ministro pala butikeribe hem socialno politika vakergja soj importatno o džuvlano lobi savo ka lačharel o gender jekhipe ande nacionalno politikano liveli. Romnjane hakaj sito inkerde ande Akciono plani save si usvojime kotar o governmenti ande 2011. berš thaj o Kanuni vaš o maškarutno sikljoipe savo kergja te ovel o maškarutno sikljojbe mandatorno. I rajutno Kamberi so o Rroma ka oven pendžarde ko izboria save ka inkerenpe ano 2013, hem upozoringja ko riziko savo si palal o hoxavno vačaribe.

I rajutni Milena Isakovic, BPRI regionalno koordinatori mothovgja o valjanipe e Romnjane politikane participacijakro savo anel lačhipe (bilosavoneko) projektoske thaj dengja zor e terne iskusno dženenge te inkeren oelngre terne amalen thaj amalinjen ko khedimos thaj avera aktivitetia.

I rajutni Kamberi vakeri kotar olakro personalno eksperiencar sar Rromni savi kerel ande governmento

Investiribe ande networki sar alati vaš o vazdibe o pučibe poupre

O regionalno khedimos inkerda e dženen kotar i Romnjani mreža kotar i Bulgaria, Hungaria, thaj domačinesko them. I rajutni Daniela Kolarova, pošerutno ande Partnereski Fondacije ande Bulgaria sikavgja olengre planija vaš i koperacija thaj planiribe ande Romane komuniteti, adokasi e lokalno korkordirekcijenca thaj lideršip programa ande 13 dizja. I rajutni Eva Deak, Pošeutni ande Partneri Hungariako vakergja e dženenca ko khedimos o šajipe ko tereni thaj inkeripe e politikakro vaš o Rromano sastimasko programi kaj o Rromnja inkeren majšerutni rola.

O džene ko khedimos sinelen šajipe te džanen pobut kotar o Nacionalno okviri te činavipe o Bilačhipe pala o Rromnja. I rajutni Elena Dimushevskaja, pošerutno akale mrežakri sikhavdgja o okviri savo si kerdo naisaribaske kotar o UN Women, savo inkeri pravilia, komikacijsko politike hem instrukcije vaš o legalno registracije e mrežakri. Akaja mreža na dela direktno ažutiribe e dukhavde dženenge no del treningo e dženenge ko organiozacije sar te zoralen po servisi.

Odola pana kergje mapiranje o kapacitetija e dženenge save si kotar o organizacije thaj ko biraipkane organizacije kote si on bešte thaj kote keren buti palala o kherutno bilačhipe. I mreža ka kerel buti te arakhel akala ćućipa thaj učesnikia ko politikano niveli ko nacionalno niveli thaj developmenti o Nacionalno strategija vaš o Kheresko bilačhipe 2012-2015.

ko dskusije ande grupe, O Rromnja vakergje kaj o jekhipasko xaljovipe, transparentno aktivitetia, čisto pravilia, jekhane objektivia sito sa so i mreža musaj te ovel las. O sukcesi vaš o fundraising thaj (grupa kotar) šerutno / kordinisimo organizacijako musaj te na ovel bisterdo. Varesave mreže šaj inkeren profesionlno facilitacija dok avera koristinena po jednostavno struktura.

Rajutni Harapi vakeri kotar o Rromnja andar Albania

Ko dodatko vakergje soj o konflikto resolucionesko mehanizmi majiportanto vaš o buteberšengo trajibe e mrežakro. I etika musaj te ovel nužno instrumenti vaš o rešibe o konflikti thaj situacije hem anibe o solidariteti. Ki Bosna hem Hercegovina, i mrežakre džene formiringje jek radno grupa savi ka kerel medijacija vaš o solucije thaj koonumicirinen savutne dženengca.

O vakribe e na aktivno dženenca si but pharo savo isi akana ande Rromani mreža. I mreža kolatar vakerdo te ćinavi i bilaćipe premalo džuvla thaj kherutno bilačhipe ćinavi e dženen save na keren buti pobutet kotar šov masek. Akava pravilo ažutiringja te yoralol i participacija thaj kinel averen dženen.

O legalno okviri ko lunalerigesko Balkani nane but inkerdo vaš o formiribe i mreža. Posebno, ako jekhakro bankovno računi phandlo, savutno mreža blokirimi finansijsko. Atoska, bt džene dikhle soj importante kana delpes i legalno forma olenge dženenge da bi jekhutne aktivitetija ule implementirme.

Mentoribe

Dikobor mentoribaske programija postojinena ko lunalerigesko Balkani (dik o resusi telal). O majfundo alati vaš o mentoribasko programi inkerel tehnikano džandipe ko esavko regioni, senyivitiveti, veštine thaj eksperienca ko mentoršipe hem laćhi komunikacija. O problemia ovena kana o džene dikhen so olesko/olako mentori nane les/las dovoljno eksperienca.

O mentorsko phiribe sito organituimo ko majpendžardi phiribaski zona ande Beogradi, Srbija thaj avera dizja ko regioni sito jek napia te vazdelpe o gndipe kotar i valjanipe vaš o mentorsko programi.

Koristibe o socijalno media te kerelpe promocija vaš o Gender jekhipe thaj zoralol o Rromnjano pučibe

I rajutni Jelena Savic, terni aktiviskinja kotar i Srbija, vakergja e dženenca sar olengre organizacije koristinen o socijalno medije. But džne koristinen Facebook dok but hari organizacije mothoven olengre rezultatija ande websajti. Twitter thaj youtube si nane baš popularno. O socijalno medije sito mut kolaj te keren influencia nego o tradicionalno media, po ozbiljna organizacije isilen pharipe te komunicirinen pumaro sukcesi, posebno ko anglikani čhib, jase aver čhibja.

Isi me riziko kana korisinelpes o socijalno mreže sebepi šaj oben bilaće mesažija, kmentarija thaj akošibe kotar varesave organizacije. But si intenzivno keribe to inkere o domeni (zavisinel da li si odova o komentija ko vebsajti jase ko Facebook).

Duj filmija sito mothvde ande khedimos– jek kotar o BPRI projekti savo sikhavi sar o Rromnja save džan palal o lokalno izborija ande Bosnia thaj Hercegovina. Numaj o Rromnja nanelen but sukcesi ko palune izborija, on spreminen pes avere izborengre savo ka oven palo štar berš.

O dujto filmi si sikhavdo kotar o Centro vaš o Rromane Inicijative kotar Montenegro, savo sikhavel e ternja Rromane čhaja thaj legro bimanglo prandipe. Palo karavani savo si organizuimo te mothvonen kotar olengre ekperience vaš o bimanglo prandipe,

akaja organizacija rodel partneren thaj ideje te nastavinen akaja buti ande 2013. berš.

Rajutni Delija sikhavel, o Centrosk vaš o Rromane inicijative advocacy baš o bimanglo prandipe ande Montenegro

Ko dujto dive khedimosko, o džene sinelen šansa te sniminen olengri prezentacija savo si legardi kotar o o Rajo Dusko Arsovski, kotar o Makedonsko RTV thaj paluno šerutno e kancelarijako ande BBC Lumijaro servisi ande Skopje. On sinelen o folusi sar te sikhaven olengri buti thaj olengi organizacija hem sar te oven sikhavde ande medija.

Anibe i decizija thaj politikani participacija

O kheribaske grupe vaš o anibe i decizija thaj politikani participacija sine moderimo kotar o Rajo Vladimir Lazovski thaj kotar o Rajo Aleksandar Krzalovski kotar o Makedonsko centro vaš o maškathemutni koperacija (MCIC).

Isi but tipija zoralipa savo musaj te korisinel pes ko politikani participacija. O trenerija sine fokusirime ko aver thaj avr instrumentija save si dostupno Biraipkane organizacijenge. Pali ilustracija varesave examplorenci thaj o propele pokušajija vaš i politikani participacija e Rromnjengi, o džene vakaerde kotar o posebo o džene vačkergeje

kotar (i) Sar te bajraren i Rromnjani participacije ande politika?; (ii) Soj e dženengri personalno experience ko akaja regija?; (iii) Save fakrotija sinelen influencia ko sukcesi (jase peribe) vaš o tumaro procesi ko lokalno thaj nacionlano niveli? Thaj (iv) save rekomendacije musaj te denpe vaš o angluno butikeribe?

O džene kergje identifikacija e bućengi savo kerel kontribucije ande lengr buti thaj sukcesi vaš i politikani participacija ko lengre phuvja thaj pokušingje te sumirinen ko pobare kategorije. O faktorija save si pala o sukcesi si:

- Strateško koperacija thaj arakhibe amalipe avere partnerenca;
- Butikeribe maškar o Rromnjane organizacije thaj politikane partije (Rromane thaj na-Rromane);
- Postojibe o kapaciteti sistemsko savo ka del kontinuiruimotreningo thaj mentoribe;
- Programija save ke legaren thaj bajraren o gender senzitiviteti ande politikane partije;
- Stipendije e Rromnjenge ande politikano dukuibe; thaj
- Suporti kotar o Governmento.

O mehanizmija save vazden o politikano pućibe e Rromnjengo thaj anibe i decisija sito khedimos ande Parlamenti jase korkorodirekcijakre bešipa, dizutne platforme, javna diskusije vaš o kanunia, Rromano Nacionalno Konsili, reporti kotar i senka vaš i implementacija o CEDAW reporti thaj avera konvencije, revidirimo Nacionalno akciono plani e Rromenge, thaj aver. No ponangle, o Rroma komajbut situacije našalen akala informacije kotar o prilike thaj o šajipe te den komentari nane seriozno kotar o džene save keren politike.

Resursija

- OSCE Human Dimension Meeting (HDIM), http://www.osce.org/hdim_2012
- Centro vaš i Rromani inicijativa, Montenegro, <http://www.crink.me/>
- Konsili e evropako jekhutno programi vaš o arakhipe, <http://www.jp.coe.int/CEAD/JP/Default.asp?TransID=209>
- Nacionalno mreža te ćhinavipe o bilaćhipe thaj o maribe pala o džuvla, <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/>
- Rromani džuvlani mreža, <http://www.romawomeninfo.com/?lang=en>
- Rromani informativno centro “Kali Sara”, Sarajevo, Bosna thaj Hercegovina, http://bhric.ba/?page_id=7
- Balkan Sunflowers Kosovo, <http://www.balkansunflowers.org/>
- Rromani džuvljani asocijacija “Laćho anglunipe”, Tuzla, Bosna thaj Hercegovina, http://www.bolja-buducnost.com.ba/infusions/fusion_tube/view.php?cat_id=2&video_id=3
- Rroma Activ Albania: <http://romayouth.com/albania-roma-active-albania>
- Partnersko Fondacija andar i Bulgaria, <http://www.partnersbg.org/>
- Partnerja Hungarija, <http://www.partnershungary.hu/en/>
- Rroma Versitas Mentorsko Programa, <http://www.osi.hu/exhibition/macedonia.html>
- Rromnjano lobi ande Skopje, <http://www.rwlsee.org/index.html>

- Rromano Edukativno Fondesko Mentorsko Programi vaš o Sastimaske expertia (Media Centrosko website), <http://www.mc.rs/stipendije-za-ucenikeice-i-studentkinje-romske-nacionalnosti-za-obrazovanje-u-oblasti-medicinskih-nauka.3137.html>
- <http://www.romaeducationfund.hu/scholarship-apply-serbian>
- OSCE Misija ande Srbija prorami “Ulav to džandipe thaj ov mentori” (ani kolaboracija e Evropako pokretoa ande Srbija), http://www.emins.org/emins_english/content/02_activities/projects/share_your_knowledge/index.html
- Mreža Rromnjane džuvlengi ande Novi Sad, Srbija – kontaktirinen e Rajutna Marina Simeunovic at marina_simeunovic@yahoo.com
- Evropako Rromano thaj Travelengro Forumi, <http://www.ertf.org/>
- Makedonsko Centro vaš o maškathemutni koperacija, <http://www.mcms.org.mk/en.html>

Socijalno medijsko examplorija thaj mreže

- Rromani džuvlani Biraipkani organizacija “Rromano vilo ” kotar i Kroacija:
  - Facebook: <http://www.facebook.com/pages/Udruga-%C5%BEena-Romkinja-Romsko-srce/296671939813>
  - Video prezentacija ande Youtube: http://www.youtube.com/watch?v=LAH9Eenzz_k
- Rromani Cej asocijacija linko ande Facbook: <http://www.facebook.com/romskadjevojka.romanicej>
- Sar so socijano medije ažutirinen palal o bilačo uragani Sendi
- <http://www.buzzfeed.com/annanorth/how-social-media-is-aiding-the-hurricane-sandy-rec>
- CNN reporti, <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/>
- Ocenine tumare doktore, <http://kakovjedoktor.srbijaupokretu.org/>
- Wikileaks, <http://wikileaks.org/>
- Anonimno okupirinen o Wall Street, <http://occupywallst.org/>
- <http://romawoman.org/?page=mission>
- Mailing lista e Rromane džuvljane mrežakri, <http://www.valery-novoselsky.org/romavirtualnetwork.html>
- 33 elektronsko lista ande 20 čhibja (Rromani čhib da othe) savutne mentoriba ko 12,100 e-mail adrese: romano_liloro@googlegroups.com
- Planiribasko bešipe vaš o 4to džuvljani konferencija, <http://www.facebook.com/groups/romnialution/>
- Blogija:
  - Roma feminist, <http://usernameka.wordpress.com/>
  - 25 dive, <http://twentyfivedays.wordpress.com/>
- Komike:
  - Afirmativna mere, <http://www.pixton.com/comic/qijel527>

- Leftist ekskluziva, <http://stripgenerator.com/strip/639368/lets-make-a-difference/>
- Filozofi, <http://stripgenerator.com/strip/564064/serbian-philosopher-making-a-point/view/all/>
- Feministi, <http://stripgenerator.com/strip/494040/feminist-view/>